

Ата-аналарға арналған жадынама:

Егер сізде дарынды бала болса (ата-аналарға арналған жадынама). Дарынды бала келесі көріністермен сипатталады:

- ерекше және шығармашылық ойлайды;
- әзілді жақсы түсінеді;
- таусылмайтын таным, сарқылмас әуестік;
- бай қиялға ие (жазу, бейнелеу өнері, Музыка және т. б.);
- көбінесе ол басқа балаларға ұқсамайды, оның өзіндік ерекшелігі, ересектер қоғамының қалауы.

Ата-аналарға арналған ұсыныстар:

1. Баланың шығармашылыққа деген қызығушылығын, өзіндік ерекшелігін сақтаңыз.
2. Ешқашан оны басқалар сияқты дұрыс емес нәрсе жасағаны үшін ұрыспаңыз.
3. Балада сабақтарды, ойындарды және өз ісін таңдау құқығын құрметтеңіз.
4. Есіңізде болсын, ол сізге емес, сіз балаға бейімделуіңіз керек,
5. Құрдастырымен және ересектермен қарым-қатынаста бар проблемаларымен күресуге көмектесіңіз.
6. Ол сияқты жақсы дамыған достар табыңыз.
7. Бәсекелестік әдістер қолданбаңыз. Егер сіздің балаңыз әрдайым жеңімпаз болса, басқа балалар оны жек көруі мүмкін.
8. Оның қатысуымен баланың дарындылығы туралы айтпаңыз, оны мақтамаңыз.
9. Баладан әрқашан және барлық жағынан жақсы болуын талап етпеңіз.
10. Баланы ойыншықтармен, сурет қағаздарымен, музыкалық аспаптармен қамтамасыз ету үшін қолыңыздан келгеннің барлығын жасаңыз - ол өзінің зияткерлік және көркемдік қабілеттерін дамыту үшін қолдана алады. Баланы ойын және жұмыс үшін керек-жарақтармен шектемеңіз.
11. Өз өміріңізді мүмкіндігінше қызықты және бай етіңіз. Балалар үшін ата-аналары өздерінің қабілеттеріне жақсы қолдануды, дамуды білгені маңызды. Балалар сіздің сабақтарыңызға сізбен бірге қатыссын. Бұл қандай іс-шаралар болмасын, олар өзін-өзі тануға, шығармашылық дамуға ықпал етсе ғана. Жанды бірлескен қарым-қатынас фактісі маңызды.
12. Балаңыздың қабілеттерін нақты бағалауға тырысыңыз. Егер талаптар негізсіз жоғары болса, бұл балаға зиян тигізуі мүмкін. Бала сіздің мақсатыңызға жете алмаса, оның өзін-өзі бағалауы осы сәтсіздікке байланысты күрт төмендеуі мүмкін.
13. Балаға мейірімді болыңыз және оны ақталған жерде жиі мадақтаңыз - үйде жылулық пен сенім атмосферасын құру керек. Бұл балаға жаңа идеяларды сынап көруге және жаңа білімді өткір ескертуден қорықпай қолдануға психологиялық еркіндік береді.

Дарынды балалармен жұмыс жасау үшін мұғалімге қажет қасиеттер:

- Дарынды балалардың психологиялық ерекшеліктерін түсіну, олардың қажеттіліктері мен мүдделерін ескеру;
- Мейірімді және жанашыр болыңыз;
- Баланы диагностикалық тексеру нәтижелеріне сәйкес оқытуды құра білу;
- Кемелденген болу, яғни өзінің мақсаттары мен міндеттерін нақты ұғыну, оқытудың әдістемелері мен стратегияларын қолдану бойынша кең білімі мен тәжірибесі болу;
- Эмоциялық тұрақты болуы, яғни, өз эмоциялар және сезімдерін жинақы және жақсы білу;
- Зияткерлік дамудың жоғары деңгейіне, қызығушылықтар мен дағдылардың кең шеңберіне ие болу және үнемі өзін-өзі жетілдіруге ұмтылу;
- Өзіл сезімі болуы;
- Дарынды балалармен жұмыс істеуге және арнайы білім алуға дайын болу;
- Табандылық, мақсаттылық және мұқияттылық таныту;
- Оқушылардың танымдық қабілеттерін ынталандыру.

Дарынды балалардың артықшылықтары да, кемшіліктері де бар

Дарынды балалардың теріс тараптар болып табылатын мынадай сапалар:

1. Ойдың эгоорталықтығы және басқа адамның көзқарасына тұра алмау, әсіресе егер ол интеллектуалды әлсіз болса.
2. Оқу бағдарламасы қызықсыз болса, мектепті ұнатпау.
3. Дарынды бала зияткерлік іс-әрекеттерді ұнататындықтан, құрдастарымен салыстырғанда физикалық дамудың артта қалуы. Демек, ұжымдық спорттық ойындарға қатыса алмау.
4. Диалог мәдениетінің болмауы және әңгімелесушінің идеясын аяқтауға деген ұмтылыс, өйткені алғашқы сөздерден бастап ол мәселенің мәнін түсінеді.
5. Егер ол логикалық қателіктер жіберсе немесе сөздерге дұрыс емес екпін қойса, әңгіме барысында сұхбаттасушыны үзуге және түзетуге деген ұмтылыс.
6. Әрқашан дұрыс болуға ұмтылу және келісімпаздық жоқтығынан дау және ымыраға келу мүмкіндігі.
7. Құрдастарына бұйрық беру-әйтпесе ол олармен қызықсыз болады.

Дарынды баланың барлық осы сүйкімді емес мінез-құлық белгілері, оның еңбегінің жалғасы, құрдастарының ұнамсыздығын тудыруы және оларды өзінен алыстатуы мүмкін. Жасыратыны жоқ, қарапайым мектепте дарынды оқушы мұғалімдерді бәрін білетіндігімен немесе көптеген сұрақтар қоюымен ашуландырады, бұл мұғалімнің назарын өзіне ғана аударады. Нәтижесінде дарынды оқушыны сыныптың қалған бөлігінен оқшаулау орын алады. Бағдарламаны білу негізінде жоғары сыныпқа көшіру

достық байланыстардың бұзылуына және жаңа сыныпта осындай байланыстар орнатудың қиындықтарына әкеледі. Нәтижесінде, мектептегі көптеген дарынды балалар өздерін ашуланшақ сезінеді, сынып пен сабақ жүйесі орта мектеп оқушылары үшін жақсы ынталандыру бола отырып, дарындылар үшін тежегіш пен апатқа айналады. Сондықтан дарынды баламен жеке бағдарлама бойынша жұмыс істеу керек немесе оны өзі сияқты дарынды балалар оқитын арнайы мектепке жіберу керек.

Дарынды балалар және оқу қызметі

Оқу іс-әрекетінде дарынды балалар ерекшеленеді:

1. Оқуда жетістікке жету және оны өзіне қатысты зорлық-зомбылық ретінде қабылдамай білім алу.
2. Бұрын алған ақыл-ой дағдыларының арқасында тәуелсіз әрекеттерге қабілетті.
3. Олар қоршаған шындықты сыни тұрғыдан бағалай алады және заттар мен құбылыстардың мәніне ене алады.
4. Өмір мен өлім, ғаламның діні мен мәні туралы философиялық мәселелерге толы.
5. Олар өздерінің құрдастары үшін жеткілікті болып көрінсе де, үстірт түсіндірулерге қанағаттанбайды.
6. Үнемі өзін-өзі жетілдіруге тырысады және бәрін жақсы жасауға тырысады (перфекционизм). Демек, жоғары мақсаттар қою және оларға қол жеткізу мүмкін болмаған жағдайда қиын тәжірибелер.
7. Олар кез-келген "кедергіні" басу арқылы мәселеге толығымен назар аудара алады.
8. Өз тәжірибесін белгілеуге қабілетті және оны экстремалды жағдайда жедел қолдануға.
9. Олар үшін сабақ әсіресе іздеу және зерттеу жағдайы, импровизациялау және тосын пікір болған кезде қызықты.
10. Олар қазіргі уақытта өзін-өзі жүзеге асыру үшін қажет проблема мен өмірдегі басты нәрсені ажырата алады.
11. Басқа құрдастарына қарағанда, олар құбылыстар мен субъект арасындағы қатынасты ашуға, логикалық операцияларды қолдануға, материалды жүйелеуге және жіктеуге қабілетті.

Дарынды балалардың ата-аналарына ұсыныстар

Дарынды балалар - әр түрлі қызмет салаларында үлкен жетістіктерге және керемет нәтижелерге қол жеткізе алатын балалар. Үлкен қабілеттері бар дарынды балалар бәріне өздері қол жеткізе алады деген пікір кең таралған. Құрметті ата-аналар сіздерге мектепке дейінгі және жоғары мектеп жасына дейінгі дарынды балалардың белгілерін ұсынамыз.

Дарынды балалар - әр түрлі қызмет салаларында үлкен жетістіктерге және керемет нәтижелерге қол жеткізе алатын балалар. Үлкен қабілеттері бар дарынды балалар бәріне өздері қол жеткізе алады деген пікір кең таралған. Бұл әрдайым бола бермейді!

Баланың жасына байланысты дарындылықтың үш санаты бөлінеді:

1. Ақыл-ой дамуының ерекше жылдам қарқынымен, жалпы ақыл-ойдың жоғары деңгейімен ерекшеленетін балалар (мұндай балалар мектепке дейінгі және бастауыш мектеп жасында жиі кездеседі).
2. Кәдімгі ақыл-ойы бар, бірақ сабақтың белгілі бір түрлерінде (мысалы, математикада немесе ғылымның басқа саласында) ерекше балалар. Мұндай балалар жеткіншек жаста болуы мүмкін.
3. Оқытудың немесе шығармашылық сабақтардың кез-келген түрінде әлі жетістікке жете алмайтын, бірақ жарқын танымдық белсенділігі, өзіндік пікірлері, ерекше ақыл-ой резервтері бар балалар. Бұл ықтимал немесе "жасырын" дарындылық туралы айтуға болатын жағдайлар. Мұндай оқушылардың ақыл-ой мүмкіндіктері көбінесе орта мектеп жасында ашылады.

Сіздің балаңызда байқалатын ерекшеліктер:

1. **Интеллектуалды түрі.** Дарындылықтың бұл түрінің балалары оқу және оқудан тыс материалдарды дәл және терең талдайды, материалды философиялық түсінуге бейім. Олар жоғары интеллектпен, дамыған ақылмен сипатталады, соның арқасында олар әртүрлі пәндерді оңай игереді. Олар өз бетінше білім алып, қосымша әдебиеттерді оқи алады.
2. **Академиялық түрі.** Бұл типтегі балалар да жоғары интеллектімен ерекшеленеді, бірақ оқуға ерекше қабілеттер бірінші орынға шығады. Дарындылықтың бұл түрінің балалары, ең алдымен, керемет оқуды біледі. Академиялық Дарынды оқушылардың қатарына көбінесе медалистер жатады.
3. **Көркемдік түрі.** Дарындылықтың бұл түрі, әдетте, көркемдік іс – әрекеттегі жоғары жетістіктерде-музыка, би, кескіндеме, мүсін, сахналық іс-әрекетте көрінеді. Әр түрлі

көркемдік қабілеттердің бүкіл "желдеткішін" ашатын балалар бар: бала ән айтады, билейді, тіпті керемет сурет салады, алайда мұндай қабілеті бар балалар да бар.

4. **Шығармашылық түрі.** Бұл әлемге басқа көзқарастарға ұқсамайтын стандартты емес ойлауда көрінеді. Бұл балалардың басқалармен "бірге" болғысы келмеуі және олардың дарындылығының негізі болып табылады, бұл олардың әлемге деген стандартты емес көзқарасын қалыптастырады. Бұл оқушылардың шынайы шығармашылық қабілеттерін көру үшін олар стандартты емес Эссе тақырыптарын, арнайы шығармашылық тапсырмаларды немесе зерттеу жобаларын ұсынуы керек.
5. **Көшбасшылық немесе әлеуметтік дарындылық** басқа адамдарды түсінуге, олармен қарым-қатынас орнатуға, оларды басқаруға қабілетті балаларға тән. Көшбасшылық дарындылық ақыл-ойдың жоғары деңгейін, жақсы дамыған түйсігі, басқа адамдардың сезімдері мен қажеттіліктерін түсіну, жанашырлық, әзіл-оспақ сезімін білдіреді, бұл оларға басқа адамдарға ұнауға көмектеседі.
6. **Психомоторлық немесе спорттық дарындылық.** Бұл топқа жататын балалар ерекшеленеді: энергия, барлық жарыстарға қатысуға деген ұмтылыс, ашық спорт ойындары, реакция жылдамдығы, қозғалыстардың жеңілдігі, олардың жақсы үйлестірілуі, физикалық төзімділік.

Табысқа жету және баланың амандығы үшін қажет Сіздің махаббатыңыз бен қолдауыңыз:

1. **Адал болыңыз.** Барлық балалар өтірікке өте сезімтал, бұл дарынды балаларға көбірек қолданылады.
2. Баланың даму деңгейін бағалаңыз.
3. **Ұзақ түсіндірулерден немесе әңгімелерден аулақ болыңыз.**
4. **Баланың өзгеруін уақытында аңғару.** Олар ерекше мәселелерде немесе мінез-құлықта көрінуі мүмкін және дарындылықтың белгісі болып табылады.
5. **Балада даралықты құрметтеңіз.** Оған өз мүдделері мен қызығушылығыңызды мәжбүрлемеңіз.
6. Балаларыңызда келесі қасиеттерді дамытыңыз:
 - **өзіндік құндылықтың өзіндік санасына негізделген сенім;**
 - **өзінде және айналасындағылардағы артықшылықтар мен кемшіліктерді түсіну;**
 - **зияткерлік қызығушылық және зерттеу тәуекеліне дайындық;**
 - **мейірімділікке, адалдыққа, достыққа, жанашырлыққа, шыдамдылыққа, рухани батылдыққа құрмет;**
 - **өз күштеріне сүйену әдеті және өз әрекеттері үшін жауап беруге дайын;**
 - **Барлық жастағы адамдармен қарым-қатынаста ортақ тіл мен қуаныш табуға көмектесу мүмкіндігі.**

